

بنای عظیم؛ مصداق «لَمَسْجِدٍ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ»

آن مسجدی که از روز نخست بر پایه تقوا بنا شده، شایسته‌تر است که در آن (به عبادت) بایستی؛ در آن، مردانی هستند که دوست می‌دارند پاکیزه باشند؛ و خداوند پاکیزگان را دوست دارد!

... لَمَسْجِدٍ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ * فِيهِ رَجَالٌ يُحْيُونَ أَنْ يَتَّطَهَّرُوا * وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ
جزء : 11 / سوره : التوبة / آیه : 108

آن مسجدی که از روز نخست بر پایه تقوا بنا شده، شایسته‌تر است که در آن (به عبادت) بایستی؛ در آن، مردانی هستند که دوست می‌دارند پاکیزه باشند؛ و خداوند پاکیزگان را دوست دارد!

مسجد اعظم قم، که در کنار حرم مطهر حضرت فاطمه معصومه سلام الله علیها جهت رفاه حال زائران ساخته شد. یکی از آثار دینی با عظمتی است

که به همت والای مرجع تقلید عالم تشیع، حضرت آیت الله العظمی بروجردی، از ابتدا براساس تقوا تأسیس گردید و الحق که «فِيهِ رَجَالٌ يُحْيُونَ أَنْ يَتَّطَهَّرُوا» شایسته این بنای دینی و الهی است.

زیرا این مسجد امروزه مهمترین مرکز تدریس در حوزه علمیه قم است و جلسه تدریس آیت الله العظمی حسین وحید خراسانی و آیت الله العظمی مکارم شیرازی و آیت الله العظمی جوادی آملی و سایر مراجع عظام، هر روزه در این مسجد برگزار می‌شود.

در درس آیت‌الله وحید خراسانی بیش از پنج هزار و در درس آیت‌الله مکارم سه تا چهار هزار طلبه شرکت می‌کنند. و عظیم‌ترین درس تفسیر قرآن با حضور جمعیتی قابل توجه از طلاب و فضلا توسط آیت الله العظمی جوادی آملی در این مسجد برگزار می‌شود. البته این بنای رفیع، جزء حرم بانوی بزرگ، فاطمه معصومه (س) نیست، بلکه تنها مسجدی است که با شرایط خاص آن در مجاورت آستان رفیع فاطمی بنا گردیده است. ولی امروزه به دلیل طرحهای توسعه حرم حضرت فاطمه معصومه، مسجد اعظم جزئی از حرم شده‌است.

انگیزه تأسیس مسجد

اساسی‌ترین انگیزه آن فقیه فرزانه برای بنای چنین مسجد عظیمی، این بود که آن بزرگوار، بارگاه کریمه اهل بیت علیهم‌السلام را فاقد مسجد مناسبی می‌دید

که زائران بتوانند در آنجا از فضای روحانی بیشتری بهره ببرند، لذا مشاهده این خلأ مهم بود که ایشان را بر چنین تصمیم والایی واداشت. چنانچه خود ایشان (بنابر نقل حضرت آیت الله فاضل لنکرانی دام ظلّه

در این رابطه می‌فرمود: بنا دارم در جوار حرم مطهر حضرت معصومه (س) مسجدی چون مسجد گوهرشاد بنا نمایم).

از این گذشته سه طرف صحن حضرت معصومه به وسیله مدرسه فیضیه و میدان آستانه و خیابان صحن موزه احاطه شده و فقط يك طرف آن بود که

با اتصال به مسافر خانه‌های تاریک و تودرتو و بدنما و خانه‌های شخصی افراد، باعث نگرانی و ناراحتی عمومی بود.

(لازم به ذکر است که بعضی از خانه‌ها به شاهزادگان قاجار تعلق داشت و در یکی از آنها تصویر فرزندان فتحعلی شاه و دیوار گچی با رنگ و روغن به طرز ماهرانه، نقاشی شده بود.

این تصویرها را با گچ از دیوار جدا ساختند و درموزه حضرت معصومه به یادگار گذارند.)

از سوی دیگر پیش‌بینی آن بزرگوار این بود که حوزه مقدسه قم در درازمدت به فضایی وسیع و مناسب جهت برگزاری دروس حوزویان در سطوح مختلف به ویژه دروس خارج مراجع عظام نیاز دارد و چه بهتر که این مرکز در جوار حرم مطهر و با نام مسجد باشد. چنانچه قرار گرفتن مدفن آن عبدصالح خدا در کنار درب ورودی این مسجد، گواهی صادق بر اخلاص و پاکی نیت اوست. و به حق می‌توان آن را یکی از مصداق روشن (لَمَسْجِدٍ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ) به شمار آورد.

تاریخ تأسیس

کلنگ بنای این مسجد در روز یازدهم ذي القعدة 1373 هـ.ق، سالروز ولادت با سعادت حضرت علی بن موسی الرضا (ع) برابر با بیست و يك تیرماه 1333 هـ.ش طی تشریفات خاصی به زمین زده شد.

مشکلات احداث مسجد اعظم قم

یکی از مشکلات مهم احداث مسجد در این نقطه، محدودیت مکانی زمین و ناموزون بودن آن بود. چون به طوری که مشاهده می‌شود، مسجد

از يك طرف به آستانه مقدسه و از طرف دیگر به ساحل رودخانه محدوداست که ضلع غربی آن حدود 120 متر و قاعده آن حدود 15 متر می‌باشد. مشکل دیگر وجود خانه‌هایی بود که در محدوده زمین مسجد قرار داشت که خرید آن‌ها هزینه زیادی را می‌طلبید. اما به دستور آن بزرگوار

با مشکلات زیادی همه آن خانه‌ها خریداری و رضایت صاحبان آن‌ها جلب شد. همچنین بیش از 3000 متر از کنار مسجد بالاسر، از بیوتات و متعلقات آستانه مقدسه بود که با درایت خاص ایشان در حریم مسجد قرار گرفت.

سرانجام با عنایات الهی و رفع مشکلات یاد شده، نقشه ساختمانی مسجد زیر نظر مهندسان و معماران کارآزموده‌ای چون مرحوم 171#&lrzاده»

به طور دقیق و جامع طراحی شد و بر اساس آن، ساخت مسجد آغاز گردید و پس از شش سال کار متمادی عمده کارهای ساختمانی آن به پایان رسید و در نیمه اول سال 1339 هـ.ش با اقامه نماز جماعت توسط آیت الله العظمی بروجردی افتتاح و مورد بهره‌برداری قرار گرفت.

مشخصات ساختمانی مسجد

مجموع مساحت مسجد تقریباً 12000 مترمربع است و کلیه ساختمان آن با بتون مسلح بنا گردیده و لذا این مسجد از نظر استحکام از بناهای کم‌نظیر اسلامی است. این مسجد دارای چهار شبستان است که مساحت شبستان زیرگنبد 400 مترمربع و شبستان‌های جانبی آن هر کدام 900 مترمربع می‌باشد و در طرف شمال مسجد نیز شبستان زیر ساعت با مساحتی حدود 300 مترمربع قرار دارد. ارتفاع سقف هر یک از شبستان‌ها با سطح آن حدوداً 10 مترمربع است.

در ضلع غربی مسجد سرویس بهداشتی و وضوخانه مسجد و یک سالن آسایشگاه برای خادمین احداث شده است. همچنین کتابخانه‌ای با دو سالن مطالعه

و یک سالن مخزن در ضلع غربی صحن مسجد بنا گردیده است که درب ورودی آن در طرف راهرو ورودی مسجد اعظم قرار دارد. مسجد به سبک معماری اسلامی بنا شده است که دارای گنبد بسیار بزرگی به قطر 30 مترمربع و به ارتفاع 15 مترمربع از سطح پشت بام و به ارتفاع 35 مترمربع از کف شبستان می‌باشد و دارای گلدسته‌هایی بلند به ارتفاع 25 مترمربع از سطح زمین است و دارای دو مأذنه به ارتفاع 5 مترمربع می‌باشد و همچنین یک برج با ساعت زنگی بزرگ و زیبا در شمال مسجد قرار دارد که از چهار جهت دیده می‌شود.

مخارج ساختمانی آن را تا روز افتتاح

این مسجد از نظر تزئینات و کاشی‌کاری و جلوه‌های هنر اسلامی

از نمونه‌های بدیع کاشی‌کاری در قرن اخیر به شمار می‌رود. فرش‌های داخل شبستان‌ها از نوع قالی کرمان است که مخصوص مسجد بافته شده است. مخارج مسجد را عمدتاً مردم متدین و تجار خیراندیش جامعه اسلامی به عهده داشتند که مخارج ساختمانی آن را تا روز افتتاح که بالغ بر مبلغ 6/000/000 تومان می‌شد، تأمین نمودند.

حضرت آیت الله العظمی بروجردی همواره با اقامه نماز جماعت مغرب و عشاء و همچنین نماز ظهر و عصر در ماه رمضان و برگزاری مراسم مذهبی در ایام شهادت و ولادت ائمه معصومین علیهم‌السلام موجبات رونق هر چه بیشتر مسجد را فراهم نمود. ولی متأسفانه دیری نپائید که عمر پربرکت آن قائد عظیم‌الشأن شیعه به سر آمد و سرانجام در سیزدهم شوال المکرم سال 1341 هـ.ش امت اسلامی و شیعیان جهان بالاخص حوزه علمیه قم در فقدان آن فقید فرزانه به سوگ نشستند و جامعه اسلامی در عزا و ماتم فرو رفت. برخی افکار مخالف

اینک این بنای با عظمت یکی از بزرگترین مساجد اسلامی و کم‌نظیر،

و به طور مسلم یکی از افتخارات کشور و ملت ایران در نزد دوست و دشمن است. سفیهانی که به خود اجازه تندروی و خرده‌گیری داده و سخنانی واهی زده

و از این راه سند سفاهت خود را امضاء می‌کنند، خوب است این فکر را هم بکنند روزی که شاه عباس صفوی مسجد شاه و مسجد شیخ لطف الله را در اصفهان می‌ساخت هم احمقانی بودند که بگویند اگر پول آن را به فقرا می‌دادند بهتر از این مساجد بود. اما عقلاً می‌دانند که دو مسجد مزبور در طول چهار قرن گذشته،

همواره یکی از افتخارات کشور و ملت ایران بوده، به طوری که هر بیگانه‌ای که به ایران سفر کند حتماً از آن بازدید به عمل آورده و آن آثار اصیل معماری شرقی و اسلامی را با دیده تحسین می‌نگرد.

(زندگانی آیت الله بروجردی، ص 213).

گردآوری و تنظیم: رضا صابری خورزوقی